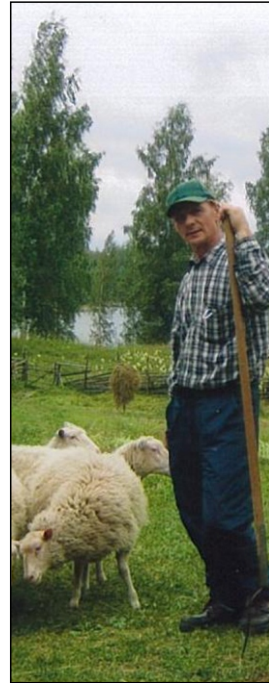

Puumalan Liehtalanniemen museotilan

hoito- ja käyttösuunnitelma

Työryhmä:

vs. matkailu- ja kulttuurisihteeri Paula Lumme/Puumalan kunta

biologi Saara Ryhänen (9/2011 saakka), biologi Sirpa Peltonen/Etelä-Savon ELY-keskus, Alueidenkäyttö ja hoito -yksikkö

suojelubiologi Pekka Heikkilä/Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut

maakuntamuseotutkija Jorma Hytönen/Savonlinnan maakuntamuseo

Asiantuntijat:

tj. Kari Laamanen/JJP-paja

pehtoori Seppo Beller

arkkitehti Kirsti Kovanen, Etelä-Savon ELY-keskus/Alueidenkäyttö ja hoito -yksikkö

Hoito- ja käyttösuunnitelman sähköinen versio on säilytteillä Savonlinnan maakuntamuseossa.

Hyväksytty työryhmän puolesta 14.5.2012.

Hyväksytty Puumalan kunnanhallituksen puolesta 21.5.2012.

Valokuvat

Kansi vasemmalta lukien: WWF Suomi/arkisto | Puumala-Seuran kuva-arkisto | Pekka Borgin arkisto/kuvaaja Pekka Borg | WWF Suomi/arkisto, kuvaaja Pekka Borg | Puumalan kunta/kuvaaja Tuula Vainikka | Savonlinnan maakuntamuseo/kuvaaja Jorma Hytönen.

Nimiösivu: WWF Suomi/arkisto.

Sisällyssivu: WWF Suomi/arkisto.

Sivu 1: Matti Metson arkisto/kuvaaja Matti Metso.

Sivu 2: Pekka Borgin arkisto.

Sivu 3: Savonlinnan maakuntamuseo/kuvaaja Timo Lahdelma.

Sivu 5: Puumalan kunta/kuvaaja Raili Kontinen.

Sivu 7: Puumalan kunta/kuvaaja Tuula Vainikka.

Sivu 8: Savonlinnan maakuntamuseo/kuvaaja Jorma Hytönen.

Sivu 9: Savonlinnan maakuntamuseo/kuvaaja Timo Lahdelma.

Sivu 10: Etelä-Savon maakuntaliitto.

Sivu 11, 12: Savonlinnan maakuntamuseo/kuvaaja Jorma Hytönen.

Sivu 13: Puumala-Seuran kuva-arkisto.

Sivu 14: Puumalan kunta/kuvaaja Tuula Vainikka.

SISÄLLYS

1. YLEISTÄ

- 1.1 Alueen historia
- 1.2 Toiminta-ajatus
- 1.3 Kaavoitus ja suojelu
- 1.4 Hallinnointi
- 1.5 Opastus ja hoito
- 1.6 Tutkimus

2. MAANKÄYTTÖ

- 2.1 Eläimet ja laidunnus
- 2.2 Niityt
- 2.3 Viljelykset
- 2.4 Metsät
- 2.5 Luontopolku
- 2.6 Maisemanhoito

3. RAKENNUKSET JA RAKENNELMAT

- 3.1 Päärakennus
- 3.2 Perunakuoppa
- 3.3 Navetta-sola-lato ja huussi
- 3.4 Aitat
- 3.5 Savusauna
- 3.6 Kota
- 3.7 Vinttikaivo
- 3.8 Verkkokoppeli
- 3.9 Puuliiteri
- 3.10 Laituri
- 3.11 Liistekatiska
- 3.12 Aidat
- 3.13 Muut rakenteet
- 3.14 Puretut ja hävinneet rakennukset

4. MUITA MAHDOLLISUUKSIA

- 4.1 Retkisaatama
- 4.2 Työnäytökset ja retkipaketit
- 4.3 Kahvin ja virvokkeiden myynti
- 4.4 Elämysten tuotteistaminen
- 4.5 Jatkuvuuden turvaaminen

LIITE 1

Liehtalanniemen museotilan kartta v. 2012

LIITE 2

Mikkelin lääninhallituksen päätös
luonnonsuojelualueesta v. 1984

LIITE 3

Rakennushistoria-kuntokartoitus-kunnostus-
selvitys v. 2011–2012 *

LIITE 4

Jalmari Reposen ja Lauri Unholan vuokrasopimus
v. 1957

LIITE 5

Listaus tiedossa olevista Liehtalanniemeä
koskevista filmikuvista *

LIITE 6

Listaus tiedossa olevasta viljelyhistoriasta *

* Päivitys/täydentäminen jatkuvaa ilman hoito- ja
käyttösuunnitelman uusimista.

1. YLEISTÄ

1.1 ALUEEN HISTORIA

Liehtalanniemi sijaitsee Saimaalla, Lietveden rannalla Puumalan Kauppilan kylän Ylössaassa 12 km:n päässä Puumalan keskustasta. Niemessä on rantaviivaa 2,7 km:n matkalta. 1800-luvulla Liehtalanniemi kuului Lintusalon Kauppilassa olevaan Sorjolan kantatilaan. Vuonna 1851 Liehtalanniemeen kuului kalliota 11,07 ha, kaskimaata 10,47 ha, suota 0,74 ha ja tulvaniittyä 0,54 ha (yht. 22,82 ha). Asumattoman saaren metsiä kaskettiin vielä 1800-luvulla. Kaskeaminen päättyi ensimmäisten asukkaiden eli torppari Johan Viskarin muuttaessa perheineen niemelle vuonna 1899.

Tila vaihtoi omistajaa, kun Matti Reponen vaimonsa Iitan (os. Kontinen) ja poikansa Jalmarin kanssa muutti Liehtalaan torppareiksi vuonna 1904 läheisestä Niinisaaren Repolan talosta. Vuonna 1905 Sorjolan isäntä Matti Tarhonen myi Liehtalan-niemen puumalalaiselle kauppiaille Otto L. Monoselle, ja seuraavan vuonna se erotettiin Ylöissaari-nimiseksi tilaksi (RN:o 1:5).

Jallu on aloittanut heinätyöt kesällä 1965.

Matti Reponen osti tilan itselleen torpparivapautuksen jälkeen vuonna 1919. Pientila ei yksin perhettä elättänyt, vaan elantoa hankittiin myös muualla maa- ja metsätöistä sekä räätälintöistä. Kalastuksella oli elämässä tärkeä sija. Myös metsästystä harrastettiin. Vanhempiensa kuoleman jälkeen Reposten poika Jalmari (1902–1976) asui Liehtalan tilaa yksikseen vuodesta 1948 lähtien. Omalaatuisena persoonana tunnettu Liehtalan Jallu antoi aihetta monenlaisiin tarinoihin. Osa tarinoista päättyi vuonna 1989 Aaro Okkolan julkaisemaan Liehtalan Jallu -teokseen.

Alue siirtyi kunnan haltuun 11.5.1978, kun tila oli Jalmari Reposen kuoltua joutunut valtiolle. Mikkelin läänin ympäristönsuojelun tarkastajan Ilkka Sténin yhteydenottojen myötä tilasta kiinnostuivat Museovirasto ja Maailman luonnonsäätiö, joista jälkimmäinen ryhtyi silloisen suojelujohtajan Pekka Borgin ideoinnin pohjalta kunnostamaan tilaa museoksi yksityisin voimin 1980-luvun alussa. Maailman luonnonsäätiö oli aikaisemmin osallistunut kansallispuistojen kulttuurimaisemien hoitoon luonnonsuojelun talkooleirien avulla.

Talvella 1979 Maailman luonnonsäätiön edustajat kävivät tutustumassa Liehtalanniemeen, ja seuraavana kesänä tilalla pidettiin kaksi talkooleiriä. Kunta toimitti työkalut ja tarvikkeet sekä palkkasi kirvesmiehen.

Marraskuussa 1979 Mikkelin läänin ympäristönsuojelun neuvottelukunta myönsi Puumalan kunnalle ensimmäisen ympäristönsuojelupalkinnon, jonka yhtenä myöntämisperusteena oli kunnan aktiivisuus Liehtalanniemen kehittämisessä. Museo avattiin 23.6.1981, ja Liehtalanniemi perustettiin luonnonsuojelualueeksi 5.12.1984 (LIITE 2).

1.2 TOIMINTA-AJATUS

Liehtalanniemi on luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettu 22 hehtaarin alue. Alueella sijaitsee Liehtalan kalastus- ja pienviljelytila, josta käytettiin aluksi nimitystä ekomuseo eli toiminnallinen maisemamuseo. Ekomuseoita perustettiin ensimmäisenä Ranskaan ja Kanadaan 1970-luvun alusta lähtien – Liehtalanniemi oli ensimmäinen ekomuseo Suomessa. Pekka Borg oli perehtynyt mm. Yhdysvalloissa kansallispuistojen hoitoon ja toi sieltä mukanaan

luonnonsuojelun talkooleirien sekä toiminnallisen maisemamuseon eli ekomuseon ideat.

Talkooleirin vetäjä Pekka Borg keskustelelee naapurien kanssa kesällä 1979.

Toiminta-ajatukseltaan tila edusti 1980-luvun alun uutta museonäkemystä, joka korosti ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta sekä pyrki tallettamaan esineistön lisäksi perinteisiä työtapoja ja kasvi- ja eläinlajeja ja -lajikkeita. Ekomuseon käsite vakiintui 1980-luvulla. Koska se poikkesi Liehtalanniemen luonteesta, niin vähitellen käyttöön on vakiintunut nimitys Liehtalanniemen museotila.

Alueen rauhoittamisen tarkoituksena on säilyttää Liehtalanniemi elävänä ja havainnollisena näytteenä vuosisadan alussa vallinneesta savolaisesta pienviljely- ja kalastustilan elämänmuodosta ja sen synnyttämästä kulttuurimaisemasta eliölajeineen.

Rauhoitusmääräysten mukaan alueen tulee palvella luonnon- ja kulttuurinsuojelun ohella opetusta, tutkimusta ja virkistystä.

Museotilan toiminta-ajatuksena on kertoa omavaraistaloudessa eläneen pienviljelijäperheen elämästä 1900-luvun alussa. Opastuksessa on painottunut Liehtalan Jallun elämä ja omalaatui-

nen persoonallisuus. Kyseessä ei kuitenkaan ole yksinomaan henkilöhistoriallinen museo. Esillä ovat luonnon ja ihmisen vuorovaikutus, kuten esimerkiksi kaskikulttuurin muovaama puolikulttuurimaisema. Liehtalassa esitellään esineistön, rakennusten ja rakennelmien avulla myös sivuelinkeinoja: kalastusta, metsätöitä ja isännän räätälintöitä sekä kotieläimiä. Mahdollisuuksien mukaan järjestetään työnäytöksiä.

Alkuperäinen ajatus Liehtalanniemestä toiminnallisena ja myös tutkimusta palvelevana ekomuseona on hyvä, mutta se on havaittu mahdottomaksi toteuttaa olemassa olevilla resursseilla. Tässä hoitosuunnitelmassa esitettynä supistettu versio kuitenkin säilyttää paikan luonteen savolaisena pienviljelystilana ja palvelee samalla niin luonnonsuojelua kuin matkailuakin. Liehtalassa on nähtävissä selvästi useita historiallisia aikakerrostumia, joten ei ole syytä lähteä muuttamaan aluetta minkään tietyn aikakauden mukaiseksi.

Museaaliselta kannalta katsottuna Liehtalanniemen museotilan tulee keskittyä kokoelman kartuttamiseen sijaan näyttely- ja tapahtumatoimintaan. Jos esineistön hankkiminen tulee ajankohtaiseksi, niin tilalle voi hankkia myös ns. rekvisiittaesineistöä, jota ei kirjata kokoelmiin. On myös mahdollista luoda erillinen käyttö- eli opetuskokoelma niistä esineistä, joita voidaan käyttää esim. työnäytöksiin tai antaa kävijöiden kokeiltavaksi.

Museotilalla pidettiin huutokauppa ennen avaamista, jossa myytiin lähes kaikki alkuperäiset esineet. Sittemmin esineistöä on siirretty tilalle mm. Puumalan Sahan museolta, joista osa oli kuulunut Jalmari Reposelle. Maakuntamuseoon on oltava yhteydessä ennen hankintoja museokokoelmaan.

1.3 KAAVOITUS JA SUOJELU

Puumalan kunta pyysi toukokuussa 1984 Mikkelin lääninhallitukselta, että sen Puumalan kunnan Kauppilan kylässä Ylöissaari-nimisellä tilalla RN:o 1:5 omistama Liehtalanniemi määrittäisiin luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettuksi luonnonsuojelualueeksi. Mikkelin lääninhallitus antoi päätöksen (päätos N:o R. 775, 3014 361 84 R Puu) luonnonsuojelualueen perustamisesta 5.12.1984. Suojelumääräykset näkyvät liitteessä 2.

Liehtalanniemessä (kiinteistö Ylöissaari 623-410-1-5) on voimassa oikeusvaikutteinen Lietvesi-Suur-Saimaan osayleiskaava, jonka kunnanvaltuusto on hyväksynyt 26.8.1996 ja Etelä-Savon ympäristökeskus on vahvistanut 27.10.1998. Kaavassa Liehtalanniemen museotilan alueella on kaksi kaavamerkintää. Rantaan on merkitty retkisatama (LV-1), eli alueelle voidaan sijoittaa vesiliikennettä varten tarvittavat laiturit, talousrakennukset sekä

Verkkokoppeli ja vanhan kivilaiturin päälle tehty puulaituri ovat 1980-luvun alun uudisrakenteita. Kuvattu 5.9.1985.

retkeilyä varten tarvittavat rakennukset ja rakenteet. Museotilan alue on merkitty rakennuslainsäädännön nojalla suojeltavaksi alueeksi (SR). Rakennuslain 135 §:n nojalla määrätään, että alueella olevia rakennuksia ei saa purkaa, eikä niiden ulkoasua muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas tai kylämiljöön kannalta merkittävä luonne turmeltuu. Lisäksi alueella ovat maankamaraa ja ympäristön luonnetta muuttavat toimenpiteet kiellettyjä. Osayleiskaavassa Liehtalanniemi on merkitty luonnonsuojelualueeksi (SL). Alue on luonnonsuojelulain nojalla suojeltu tai suojeltavaksi tarkoitettu. Alueella on merkittäviä luonnonarvoja. Alueella on voimassa rakennuslain 124 §:n mukainen toimenpidekielto. Rakennuslain 135 §:n nojalla

määrätään, että SL-alueilla on kiellettyä rakennusten ja rakennelmien tekeminen, maaperän kaivaminen ja muokkaaminen, turvemaiden ojitaminen, vesistön muuttaminen sekä muut maisemaa oleellisesti muuttavat toimenpiteet, kunnes alueesta on maanomistajan hakemuksesta tai valtion toimesta muodostettu luonnonsuojelulain mukainen luonnonsuojelualue, kuitenkin enintään viisi vuotta kaavan vahvistamisesta alkaen.

Ennen maankäyttö- ja rakennuslain voimaantuloa laadittu Lietvesi-Suur-Saimaan osayleiskaavaa muutetaan vastaamaan voimassa olevaa lakia, kaavamerkintöjä ja rakennusjärjestystä. Kaavaan tehdään tarvittavia muutoksia sekä viran puolesta että maanomistajien toivomuksista. Kaavaprosessi on aloitettu 2009. Tavoitteena on, että kaavaehdotus olisi valtuuston hyväksyttävissä vuoden 2012 syksyllä. Kevään 2012 kaavaluonnoksessa Liehtalanniemelle ei oltu merkitty muutoksia.

Ympäristöministeriön 4.10.2010 vahvistamassa maakuntakaavassa Liehtalanniemi on merkitty kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta maakunnallisesti merkittäväksi kohteeksi (ma 13.600). Tämän lisäksi Liehtala sisältyy maakuntakaavassa sekä rantojensuojeluohjelmaan (SL 13.420, luonnonsuojelulailla suojeltu/suojeltavaksi tarkoitettu alue) että Natura 2000-verkostoon (Nat 13.401, Natura 2000-verkostoon kuuluva alue).

1.4 HALLINNOINTI

Liehtalanniemi perustettiin luonnonsuojelualueeksi Mikkelin lääninhallituksen päätöksellä vuonna 1984. Jalmari Reponen oli vuokrannut 15.8.1957 Lauri H. Unholalle puolen hehtaarin suuruisen niemekkeen Liehtalanniemen koillisnurkalta 14.3.2018 asti (LIITE 4). Luonnonsuojelulaki ei rajoita ko. tilan käyttöoikeussopimusta. Alueella on kesäasunto.

Nykyisin luonnonsuojelualueen valvonta kuuluu Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Vuoden 2008 alussa vastuu yksityisten luonnonsuojelualueiden hoidon osalta siirtyi Metsähallitukselle.

Vaikka yksityismaiden luonnonsuojelualueet (YSA), joihin Liehtalanniemi kuuluu, ovat hoidon osalta siirtyneet Metsähallituksen vastuulle, on vastuu

rauhoitussuunnitelmien noudattamisesta viime kädessä kuitenkin ELY-keskuksessa eli se ei ole siirtynyt Metsähallitukselle. Metsähallitus/muut osatoimijat voivat tehdä hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisia toimia, mutta ELY-keskus vastaa siitä, että hoito- ja käyttösuunnitelma on määräysten mukainen. Määräyksistä poikkeaminen on mahdollista vain ELY-keskuksen luvalla ja vain, jos se on alueen hoidon ja käytön kannalta perusteltua. Rauhoitussuunnitelmat sitovat myös maanomistajaa eli kuntaa, mutta muilta osin sillä on viimeinen päätösvalta.

Liehtalanniemen toimintaa varten perustettiin 29.5.1980 hoitokunta. Sen toiminta lakkasi keväällä 1990, ja vastuu tilasta siirtyi virkamiehille. Savonlinnan maakuntamuseon perustamisesta vuodesta 1985 lähtien museotila on kuulunut maakuntamuseon virkatyönä tehtävän ohjauksen ja neuvonnan piiriin.

Vuonna 1980 valmistui myös Liehtalanniemen ensimmäinen hoito- ja käyttösuunnitelma Maailman Luonnonsäätiön Suomen Rahaston toimesta. Toimikuntaan kuuluivat dosentti Pekka Borg, tutkija Pentti Becker, FK Marja-Liisa Hintsanen ja FL Olli Järvinen. Vuonna 1990 valmistui MMK Kaarina Suomisen hoito- ja käyttösuunnitelma. Vuonna 2000 Liehtalanniemelle laadittiin Puumalan kunnan, Etelä-Savon ympäristökeskuksen (Saara Autio) ja Savonlinnan maakuntamuseon (Kimmo Antila) toimesta hoito- ja käyttösuunnitelma. Puumalan Liehtalanniemen museotilalla on siis pisimmät perinteet hoidon ja käytön osalta maakunnan paikallismuseoiden joukossa.

Hoito- ja käyttösuunnitelman lisäksi voidaan tehdä yksittäisiä toimenpiteiden suunnitelmia. Tässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa on arvioitu vain rakennusten ja rakennelmien kunnostustarve (LIITE 3).

Liehtalanniemen museotilan hoito toteutetaan osatoimijoiden (Puumalan kunta, Etelä-Savon ELY-keskus, Metsähallitus ja Savonlinnan maakuntamuseo) laatiman hoito- ja käyttösuunni-

telman mukaisesti. Mikäli Liehtalanniemelle suunnitellaan hoitosuunnitelman ulkopuolisia toimia, on asiassa oltava ensin yhteydessä osatoimijoihin.

Pääsääntönä voidaan pitää, että kunta vastaa museotilan avoinna pidosta ja tämän hoito- ja käyttösuunnitelman alaisista töistä. Rakennuksia ja rakennelmia koskevat päätökset tekee maakuntamuseo; aitojen osalta muiden osatoimijoiden kanssa. Etelä-Savon ELY-keskus valvoo ja ohjeistaa niittyjen hoitoa. Metsähallitus vastaa metsäluonnon käytännön hoidon neuvonnasta ja työnohjauksesta. Liehtalan kehittämiseksi ja kunnan vastuuhenkilön tueksi voidaan perustaa ohjausryhmä.

Nykyisissä organisaatioissa vastuuhenkilöt ovat seuraavat:

Puumalan kunta/matkailu- ja kulttuurisihteeri
Etelä-Savon ELY-keskus, Alueidenkäyttö ja hoito -yksikkö/biologi
Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut/suojelubiologi
Savonlinnan maakuntamuseo/maakuntamuseotutkija

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa mainitut Liehtalanniemen museotilan kehittämistyöt toteutetaan yhteispanoksella vastuuhenkilöiden kanssa.

1.5 OPASTUS JA HOITO

Liehtalanniemi on Etelä-Savon paikallismuseoista yksi selvistä ykkösluokan kohteista, jonka kehittämiseen tulisi suunnata erityistä huomiota ja voimavaroja. Tiedotusta ja markkinointia tehostetaan toisaalta alueen sisällä esimerkiksi kouluille, toisaalta alueen ulkopuolelle. Yhteismarkkinointia Niinisaaren yrittäjien kanssa kannattaa jatkaa (mm. Niinisaari-esite ja Veskansan kylien verkkosivut). Maakunnallinen museoportaali – Etelä-Savon museot – päivitetään joka kevät maakuntamuseon toimesta. Liehtalanniemen museotila on esillä myös Puumalan kunnan www-sivulla. Lehtiin ja paikallisradioon lähetetään aktiivisesti tiedotteita museon tapahtumista.

Opastukseen on myös jatkossa panostettava. Vuonna 1998 tehdyn kävijätutkimuksen mukaan lähes kolmasosa kävijöistä piti Liehtalanniemessä parhaana opasta tai opastusta (Miija Kiljunen, Suomen nuoriso-opiston matkailulinjan opinnäyte ”Liehtalanniemen museotila matkailukohteena”). Opas-

tilanhoitajan eli ”pehtoorin” tehtävät ovat mm. eläinten vuoksi haasteellisemmat kuin maakunnan muissa paikallismuseoissa.

”Pehtoorin” palkkauksesta sekä kouluttamisesta ja perehdyttämisestä vastaa kunta. Tämän käyttö- ja hoitosuunnitelman lisäksi pehtoori tarvitsee opaskansion, jossa todetaan mm. vuosittaiset hoitotoimet ja jota päivitetään joka vuosi.

Opas-tilanhoitajan työ vaatii tekijältään asiakaspalveluhenkisyttä sekä kokemusta opastustyöstä sekä vähintään yhden vieraan kielen hallinnan. Työsopimuksen ehtoihin kuuluvat hoito- ja käyttösuunnitelman edellyttämät työt (mm. eläimistä huolehtiminen ja niitot, mahdollinen viljely, omenapuiden ja marjapensaiden hoito, niittojärjestelyt) siinä määrin kuin se on mahdollista turistien opastuksen kärsimättä.

Pehtoori Mannila ja vuoden 2008 ”kesätyöntekijät”.

Mielellään paikassa voisi olla jopa kaksi opasta, isäntä ja emäntä, jotka kertovat elämästään. Käytännössä resursseja on yhden oppaan ja hänen vapaapäiviensä tuuraajan palkkaamiseen. Opastusta tulee tarpeen mukaan höystää tarinoilla Liehtalan Jallusta ja ajasta, jolloin hän jäi yksin tilaa hoitamaan. Opastuksessa ei tule keskittyä täysin tilan viimeiseen asukkaa-

seen, vaan myös 1900-luvun alkuun. Oppaiden vaatetuksen tulee olla museotilan henkisiä.

Alueen hoidon on tapahduttava nykyistä suunnitelmallisemmin ja maankäyttöön tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota. Liehtalassa tehdyt toimenpiteet ovat viime aikoina olleet pitkälti kunnan ja paikalla olleen ”pehtoorin” vastuulla. Opas-tilanhoitajan saaminen, samoin kuin sitouttaminen autenttisuuden vaalimiseen on haasteellista.

Liehtalan tilan töitä ovat tehneet opas-tilanhoitajan ja kunnan työntekijöiden lisäksi mm. JJP-paja ja Puumalan miestenkerho. Kerho on toteuttanut tarpeen vaatiessa esimerkiksi aitatöitä, ja JJP-pajan työntekijät ovat suorittaneet varsinaiset korjaustyöt maakuntamuseotutkijan ohjauksessa.

Puumalan miestenkerho tekee hoitotyöt matkailu- ja kulttuurisihteerin neuvojen mukaan. Jos työt koskevat rakennuksia/rakennelmia, niin maakuntamuseoon on oltava yhteydessä ennen töiden aloittamista.

1.6 TUTKIMUS

Liehtalanniemessä tutkittiin 21.7.1979 niittykasvillisuutta yhdeltätoista näytealalta, joiden koko oli 2x2 metriä. Jokaiselta näytealalta arvioitiin kunkin putkilokasvilajin prosenttipeittävyyttä. Lisäksi näytealojen ulkopuolelta tavatut putkilokasvit kirjattiin ylös. Tutkimuksen tarkoituksena oli tallentaa tiedot niittyjen senhetkisestä kasvillisuudesta ja kasvilajistosta. Tulokset löytyvät vuoden 1980 hoito- ja käyttösuunnitelman liitteestä.

Lisätietoa Liehtalanniemestä matkailukohteena saatiin Milja Kiljusen tehtyä opinnäytetyönsä ”Liehtalanniemen museotila matkailukohteena” Suomen nuoriso-opiston matkailulinjalle vuonna 1998.

Kesällä 2010 Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskelija Kari Nieminen dokumentoi tilan rakennukset ja pihapiirin sekä maastomittauksin että valokuvamalla (Rakennusperintömiljöön digitaalinen tallentaminen, Liehtalanniemen museotila, Puumala, opinnäytetyö, Mikkelin ammattikorkeakoulu, maanmittaustekniikan koulutusohjelma, toukokuu 2011). Museotila mitattiin globaalis-

sa 3D-koordinaatistossa satelliittipaikannuslaitteella sekä robottitakymetrillä. Tuloksena oli perinteinen kaksiulotteinen kartta, joka on KKJ-koordinaatistossa ja N60-korkeusjärjestelmässä. Tilan rakennukset mallinnettiin kolmiulotteisesti kahdella eri menetelmällä.

Jatkossa Liehtalanniemeä voidaan tarjota tutkimuskäyttöön.

2. MAANKÄYTTÖ

2.1 ELÄIMET JA LAIDUNNUS

Aikoinaan Liehtalan tilan eläimet laidunsivat metsässä vapaasti koko niemen alueella. Vain pihapiiri viljelyksineen oli aidattu erilleen. Reposten aikaan kotieläiminä oli pari lehmää, muutama lammasta, kanoja ja kissoja. Vasta 1930-luvun lopulla tilalle hankittiin oma hevonen.

Metsäalueen pinta-ala on noin 20 hehtaaria, joten siellä voisi laiduntaa isompikin karja, mutta metsälaidunnusta ei ole katsottu luonnonhoidon kannalta välttämättömäksi. Viime vuosina niittyalueita on laiduntanut kymmenkunta lähitalon lammasta. Lisäksi on ollut kukko ja pari kanaa. Lampaiden määrä tulee jatkossa suhteuttaa laitumien tarjoamaan luonnonravintoon, jotta lisäruokinnalle ei tule tarvetta, mutta toisaalta laidunpaine on riittävä. Koska laidunnuksella on suurempi merkitys niittykasvillisuudelle kuin metsälle, ei metsässä kannata nykyisellään ryhtyä laiduntamaan. Opastuksessa on tuotava esille, että historiallisessa mielessä laidunnus niityllä metsän sijaa ei ole perinteinen käytäntö.

Pihapiirin niittyjen aitausjärjestelyillä on pyritty saamaan laidunkierto sellaiseksi, että laidunpaine on helppo pitää sopivana (ei yli- eikä alilaidunnusta). Lisäksi vähennetään niittotarvetta. Järjestelyt hoidetaan seuraavasti. Pihapiiri on aidattu erilleen laitumista kolmelta sivulta. Eteläsivulle lisätään aita marjatarhan

ja laitumen yksi välille, jotta piha tulee aidattua kaikilta sivuilta. Pihapiiriin on aidattu kaksi hedelmä- ja marjatarhaa. Kasvimaa – jos sellainen perustetaan – aidataan, ja kasvimaan paikkaa voidaan vaihtaa. Laidunalueita on muodostettu kolme (LIITE 1):

Laidun 1 on alue navetan takana.

Laidun 2 on pihapiirin etupuolella, jolloin eläimet laiduntavat rantaan viettävällä loivalla rinnenäityllä. Tähän voidaan yhdistää myös puustoinen niemi purkamalla niityn ja rannan välinen aita kokonaan.

Laidun 3 on pihapiirin takana, ja ulottuu metsän reunaa pitkin rantaan. Laitumen itäosalla on luonnonkivistä ladottua aidanpohjaa, joten peltoalue on ollut aikanaan avarampi. Vanhan kiviaidan ja nykyisen riukuaidan välissä kasvava haavikko poistetaan kaulaamalla puut kahdessa tai kolmessa erässä. Näin avoin maisemakuva säilyy ja laitumen tuotto paranee. Kaulaamisen, kaadon – ja mahdollisen tarvepuun käytön jälkeen hakkuujäte siirretään metsän puolelle lahoamaan riittävän kauaksi vanhan aidan kivijalasta. Myös laitumen keskelle sarkaojaan kasvaneet koivut voidaan poistaa, jotta näkymä avartuu ja laitumen tuotto paranee. Rannassa kasvavasta puustosta voidaan poistaa puolet.

Koivujen tarvekäytön kannalta nila-aika (touko–kesäkuu) olisi paras kaatoaika tuohen kiskonnan suhteen. Toisaalta tuohia on kiskottu myös syksyllä. Kevätuohi on kaunis ja joustava, syksytuohi sitkeä ja tumma. Koivunrungoista saa veistettyä esim. kiiloja, joilla pyöreä puu halkaistaan särkypuuksi (käytetty mm. aittojen lattioissa ja saunan ja navetan yläpohjassa).

Eläimet siirretään laitumelta toiselle ravintotilanteen mukaan. Eläimet otetaan tarvittaessa yöksi sisälle navettaan tai solaan, josta niillä on yhteys pieneen jaloitteluaitaukseen navetan takana. Jaloitteluaitauksesta on suljettava yhteys laitumelle 1. Niittyjen rehevöitymisen ehkäisemiseksi eläimille ei anneta lisäravintoa muuten kuin kivennäisen muodossa hätätilanteet pois lukien. Muun ravinnon on tarkoitus tulla laitumien luonnonheinästä. Tämä tehostaa laidunnusta ja näin ravinteiden poistumaa (ns. köyhdyttävä laiduntaminen). Vaarana on paitsi niityn kuluminen ja ylilaidunnus, myös kasvillisuuden rehevöityminen ja yksipuolistuminen. Lisäravinnon antaminen aiheuttaa suoraan ruokintapaikalla kasvillisuuden rehevöitymistä ja tallaantumista sekä

lisäksi rehevöittää koko laidunaluetta eläinten ulosteiden mukana kulkeutuvan ylimääräiseen ravinteen muodossa.

Eläinten hankinnasta esimerkiksi naapuritiloilta huolehditaan ajoissa keväällä, ja opas-tilanhoitaja huolehtii eläimistä kesällä. Kyseeseen tulevat esimerkiksi suomenlampaat, maatiaiskanat, lehmät (punakyyttö) ja hevoset (suomenhevonen). Käytännössä lehmä ja hevonen edellyttävät jatkuvaa paikallaoloa. Kissat eivät sovellu luonnonsuojelualueelle.

Lampaita tuodaan Liehtalaan 8.6.2010.

Lääninhallituksen päätöksen mukaisesti: ”Alueella voidaan harjoittaa suojelutavoitteeseen sopeutuvaa matkailua sekä harvinaistuneiden perinteisten viljelykasvilajikkeiden ja kotieläinten maatiaisrotujen kasvatusta niiden perinnöllisen aineksien suojelemiseksi.”

2.2 NIITYT

Vuosikymmenien aikana Liehtalan pelloille on kehittynyt monipuolista niittyjen puolikulttuurikasvillisuutta. Myös niittyjen

merkitys on muuttunut aikojen kuluessa. Aikaisemminkin ne tarjosivat kukkaloistollaan iloa katsojalle, mutta niiden ensisijainen käyttö oli eläinten ruokkiminen. Nykyisin yksi Liehtalanniemen suurimmista arvoista on sen runsaslajiset niityt, jotka luovat kauniin kulttuurimaiseman ja ylläpitävät monipuolista eliölajistoa. Siksi niittyjen kasvillisuutta tulee hoitaa ja suojella. Etelä-Savon ympäristökeskus – nykyinen ELY-keskus – on rahoittanut 2000-luvun alusta lähtien vuosittain niittyjen (pelto, laidun) hoitoa. Korvaus maksetaan perinnebiotooppien hoidosta tietyn taksan mukaisena. Kunta raportoi hoitosuunnitelman mukaiset tehdyt työt ELY-keskukselle joka syksy. Tämä järjestely jatkuu toistaiseksi.

Pihapiirin niityt

Nykyiset niityt ovat aikoinaan olleet enimmäkseen viljapeltoina. Heinäpelloiksi ne muuttuivat 1960-luvulla. Heinäpeltoja lannoitettiin karjanlannalla ja muokattiin, mutta niille ei kylvetty heinänsiementä. Pellot toimivat myös hevoslaitumena 1970-luvulla. Liehtalan viimeisen asukkaan kuoltua vuonna 1976 jäivät pellot kokonaan viljelemättä. Kasvillisuutta on niitetty sen jälkeen talkootöinä satunnaisesti. Pelloille on kehittynyt vuosikymmenien aikana monipuolista niittyjen puolikulttuurikasvillisuutta, joka säilyy vain hoidon avulla.

Viljelyn päättymisen jälkeen niittyalueille on kasvanut myös puustoa. Pystyyn kuolleet puut voi kaataa. Lisäksi katajia ja omenapuita varjostavia puita voi karsia/kaataa. Pihapiirin puita voi karsia/kaataa, jos rakennusten kunnossa pysyminen sitä vaatii.

Niityllä (laidun 2) olevat vanhat ojat voidaan tarvittaessa kevyesti perata (ELY-keskuksen luvalla). Perkaus on tehtävä lapiolla, ojien muoto on säilytettävä, perattu maa tasoitetaan ojan kummallekin puolelle (peittämättä niityn parhaita osia) ja erityisesti ojan syventämisen tulee olla harkittua. Savusaunan luona voidaan ohjata pintavesiä (ELY-keskuksen luvalla) vanhoihin ojiin yhdistettävillä uusilla ojilla, jotta saunan kiukaan routiminen vähenisi.

Aitojen rajaama pihapiiri hoidetaan joko niittämällä tai laiduntamalla. Niiton voi tehdä tarpeen mukaan kerran tai kahdesti kesässä. Ensimmäinen niitto esimerkiksi juhannuksen jälkeen ja toistamiseen elokuun alkupuolella.

Ainakin polkujen ympärykset pidetään siistinä, vaikka koko alueelle olisi tarpeen vain yksi niitto kesässä.

Laidunnettavat niittyalueet niitetään kesän lopuksi, mikäli eläimet eivät ole laiduntaneet riittävän tehokkaasti. Niitto ulotetaan aivan rantaan saakka. Mesiangervoa olisi hyvä niittää jo kesän aikana ja korjata saman tien pois. Ongelmana on niitylle levittäytynyt sananjalka, jota eivät eläimetkään syö. Sananjalkaa torjutaan siten, että alkukesästä sananjalan versojen noustua esiin taitetaan varret (ei poikki) lyömällä ne kepillä maahan. Loppukesällä sananjalat niitetään kokonaan poikki muun niiton yhteydessä. Sananjalan laajan juurakon elinvoiman kiihdyttäminen on pitkäkestoista työtä.

Niittotähde kasataan kuivamaan haasioille ja mikäli tarpeen, myös seipäille. Opastuksen kannalta ladossa on syytä säilyttää vähäinen määrä kuivaa heinää. Ylimääräinen heinä kompostoidaan metsään, niin että se ei näy pihapiiriin. Vaihtoehtoisesti kuiva heinä voidaan myös polttaa siihen tarkoitukseen (LIITE 1) osoitetuilla niittykasvillisuuden kannalta vähäarvoisilla paikoilla. Puhdas tuhka voi jäädä alueelle, mutta nauvoja tms. sisältävä tuhka viedään pois alueelta. Puhdasta tuhkaa voidaan käyttää lahontorjuntaan esim. aidanseipäiden/haasioiden koloissa.

Heinähaasiat 3.11.2008.

Pihaniityn länsipuolella rannan läheisyydessä on pienialainen vanha niittyalue, jonka ympärillä kiertää riukuaita ja jonka keskellä on vanha umpeutunut oja. Tämä koivikoksi muuttunut alue on raivattu osin avoimeksi, ja siihen on sijoitettu telttailualue. Kasvillisuutta niitetään tarvittaessa.

Rantaniitty

Liehtalanniemen itäosassa luontopolun varressa, parkkipaikan tuntumassa on säilynyt avoimena pieni luhtainen rantaniitty, jolta on aiemmin niitetty talviheinää eläimille. Alueelle on noussut jonkin verran pajukkoa. Se muodostaa ympäröivien kallionyppylöiden kanssa miellyttävän, kulttuurivaikutteisen rantamaiseman. Se tuo oman lisänsä alueen monipuolisiin luonnon- ja puolikulttuuribiotooppeihin.

Niityn avoimena pitäminen on tärkeää maiseman ja maankäyttöperinteen säilyttämiseksi, mutta jokavuotinen niitto ei ole tarpeen. Jatkossa huolehditaan, että pajukko ja muut pensaat pysyvät niityltä poissa.

2.3 VIILJELYKSET

Lähes koko niittyalue on aikoinaan ollut peltokäytössä. Pihapiirin ympäristössä olevaa 1,23 hehtaarin suuruista peltoalaa käytettiin leipä- ja rehuviljan, perunan sekä luonnonheinän kasvatukseen. Kylvöheinää ei viljelty koskaan, mutta apilaa kokeiltiin. Myöskään keinolannoitteita ei käytetty. Enimmäkseen pelto oli rukiilla ja kauralla, ja kyntö tehtiin aatralla ja äestys tappikarhilla. Jalmari Reponen viljeli viljaa viimeisen kerran 1960-luvun alussa.

Enää ei ole tarkoituksenmukaista viljellä koko aluetta, vaan viljellä esimerkiksi pienellä alalla muutamia perinteisiä viljelykasveja. Liehtalanniemellä voisi viljellä esim. perunaa, lanttua ja kaalia, joita Liehtalan Jallun tiedetään viljelleen. 1980-luvulla nykyisen laitumen 2 alaosassa oli kaksi aidattua viljelyalaa, jossa kasvatettiin mm. ruista ja perunaa (tiedossa olevista viljelykasveista tarkemmin, ks. LIITE 6.). Laitumen kivasat ovat syntyneet näiden viljelyalojen muokkauksen yhteydessä.

Päärakennuksen takana oli 2000-luvun alussa n. 10 m x 4 m kokoinen kasvi-
maa, joka jäi kuitenkin pois käytöstä resurssien puutteen vuoksi. Kesällä 2011

päärakennuksen taakse käännettiin uusi, n. 7 neliömetrin kasvima.

Kallion kupeessa olevan marja- omenatarhan on sanottu olevan peräisin 1920-luvulta. Keväällä 2012 tarhassa oli 4 ikääntynyttä omenapuuta ja 13 kituvaa viinimarjapensasta (lampaat pääsivät riipimään kaikki pensaas kesällä 2010). Myöhemmin omenapuita sekä viinimarja- että karviaispensaita on istutettu saunan lähelle. Keväällä 2012 tarhassa oli 6 viinimarjapensasta ja 4 karviaispensasta; saunan ja järven välissä oli 7 osin ikääntynyttä omenapuuta. Myös laitumille 1 ja 3 on levinnyt omenapuita. Kallioon kupeen tarha on suojattu aidalla, samoin saunan tarhan pensaas. Tarhat pidetään aidattuina lampaiden vuoksi. Pensaita ja puita hoidetaan tarpeen mukaan leikkaamalla sekä muilla normaaleilla oikea-aikaisilla hoitotoimenpiteillä. Tarpeen tullen omenapuita vartetaan.

Saunan marjatarha aitoineen on muodostettu myöhemmin. Alunperin pensaas olivat lähempänä kotaa. Kuvattu 5.9.1985.

Navetan päädyistä leirintäalueelle johtavan suoran aidan osalta voidaan harventaa puustoa aidan välittömästä läheisyydestä, ja siltä osin kuin se on tarpeellista saunan kunnon sekä omenapuiden sekä marjapensaiden valontarpeen vuoksi. Hakkuujäte siirretään aidan vierestä syvemmälle metsään. Hakkuujätettä ei siirretä kasoihin, eikä sillä peitetä kaskiraunioita tai kiviaitaa.

2.4 METSÄT

Liehtalanniemen metsiä on kaskettu vielä 1800-luvun lopulla, mutta ilmeisesti ensimmäisten asukkaiden asetuttua alueelle vuonna 1899 loppui kaskeminen. Kaskenpoltto ei siis ole kuulunut Liehtalan tilan pienviljelyksen menetelmiin. Metsästä on otettu polttopuuta kotitarpeiksi tai yksitellen puita esim. raken-nustarpeiksi. Aukkohakkuuta ei tunnettu. Kaskemisesta kertovia kaskiraunioita löytyy metsästä edelleen. Metsässä tehtiin jonkin verran hakkuuta vielä Jallun kuoleman jälkeen. Esim. vuonna 1978 harvennushakkuissa alueen länsiosaan syntyi pienehkö hakkuuaukko.

Puusto on jo nyt yli satavuotiaasta. Kaskikauden jäänteinä on edelleen runsaasti koivua. Kuusta alueella on vain vähän, tosin kuusia ilmestyy sekaan vähitellen. Metsässä jo oleva ja sinne muodostuva lahoppuusto on tärkeä luonnon monimuotoisuuden kannalta. Luonnontilaan jätetty vaihteleva ja monirakenteinen vanha metsä on myös elämys monelle talousmetsien yksipuolisuuteen tottuneelle. Pääosa suojelualueen metsistä jätetään kehittymään luonnontilaan, mutta maisemallisten ja historiallisten syiden vuoksi puuston rakentamiseen puututaan tilan lähiympäristössä. Puustoa voi poistaa myös kauempana tilasta kaskiraunioiden ympäriltä, mikäli ne uhkaavat jäädä peittoon.

Tarvepuita museoalueen tarpeisiin (mm. aidat, haasiat, seipäät, kaivon vintti, kaivonkansi, rakennukset) voidaan ottaa laitumien reunametsistä, missä puusto kasvaa paikoin ylitieheänä, uhkaa rakennuksia, tai on levittäytymässä laitumille. Reunametsillä tarkoitetaan aidatusta alueesta n. 50 m etäisyydellä olevaa aluetta. Puuston harvennuksen yhteydessä on tarvepuu ensimmäisellä sijalla polttopuuhun nähden. Tarvepuulle ei ole erillistä tilaa, mikä rajoittaa varastointia. Olemassa olevia rakennuksia voidaan kuitenkin käyttää hyödyksi. Lehtipuita voidaan ottaa vain laitumien reunoilta vaarantamatta luonnon-suojelullisia arvoja. Metsäluonnon suojelu huomioiden, käytettävissä on tarvepuuksi lähinnä nuorta mäntyä. Eensisijainen kohde tarvepuun ottoon on laitumen 2 pohjoispuolelle istutettu/viljelty männikön reunakaistale, jota ei ole harvennettu. Kuvio on pahoin riukutuntunut ja kaipaa nopeaa harvennusta, jotta maiseman kannalta keskeiselle paikalle muodostuu järetyvä männikkö. Käsiteltävä alue ja poistettava puusto sovitaan erillisessä katselmuksessa (ELY-keskus ja Metsähallitus).

Aiemmissa suunnitelmissa esitetyistä metsälaidunnuksesta ja kaskeamisesta on luovuttu, sillä metsälaidunnukseen tarvittavaa karjaa on vaikea saada käyttöön ja kaskeaminen vaatii runsaasti työvoimaa. Lisäksi nimenomaan Liehtalan tilan käytäntönä kaskeaminen ei enää ollut. Metsän jättäminen nyt luonnontilaan ei estä tulevaisuudessa laidunnusta tai kaskeamista, mikäli ne katsotaan myöhemmin tarpeellisiksi.

2.5 LUONTOPOLKU

Liehtalanniemen raja-aidalta lähtevän ja museoalueelle suuntaavan luontopolun suunnitteli Maailman luonnonsäätiö. Se merkittiin maastoon vuonna 1979, ja otettiin käyttöön 1980-luvun alussa. Heinäkuussa 1990 Kaarina Suominen päivitti luontopolun taulut. Luontopolun varrella perustettiin geokätkö vuonna 2007. Pääsymaksu aukioloaikana on tuotava selkeästi esiin sekä varsinaista polkua, että luontopolkua pitkin museoalueelle saapuville. Myös koirien kiinnipitovelvollisuus on syytä tuoda selkeästi esille.

Nykyinen luontopolku (pidempi ja lyhyempi reitti) säilytetään entisellään. Viitoitus ja opasteet pidetään kunnossa. Polulle kaatuneet/kasvaneet puut voi poistaa. Tarvittaessa ruotsin kieli lisätään opasteisiin.

Laiturirannassa ja parkkipaikalla on opastaulut, joissa kerrotaan alueesta ja käyttäytymissäännöistä (luonnonsuojelualuetta, tulentekoa, laidunveräjien sulkemista, laiturissa yöpymistä, poluilla liikkumista koskevia seikkoja jne.). Myös navetan takana kalliolla on opastaulu.

2.6 MAISEMANHOITO

Maisemanhoidossa olennaista on säilyttää alueelle tyypillinen kasvusto ja maisemakuva. Liehtalanniemen maisema on sadassa vuodessa muuttunut kaskikauden jälkeen vallinneesta avoimuudesta

metseen ympäriöimäksi pienipiirteiseksi viljelymaisemaksi, joka pyrkii sulkeutumaan entisestään. Tavoitteena on pitää maisema yhtä avoimena kuin se on ollut peltoviljelyn päättyessä. Monipuolisten reunavyöhykkeiden merkitys on maiseman lisäksi luonnon monimuotoisuuden kannalta suuri. Reunametsissä saa näkyä tarvepuun käyttö.

Toimenpiteet

Pihapiirin ja niittyjen kohdalla on pitkälti kyse näkymistä ja niiden avoinna pitämisestä sekä maalta järvelle, että järveltä maalle päin. Käytännössä tämä tarkoittaa reunustojen eli laidunaitojen metsänpuoleisten vierustojen avartamista/avoinna pitämistä. Sama koskee niittyjen keskustoja. Kyseessä ovat pitkäkestoiset toimet kuten mm. sananjalkojen kepittäminen ja haapojen kaulaaminen vanhan kiviaidan vierustalla laitumen 3 reunalla. Maisemalliselta kannalta voidaan perustella myös riukuuntuneen männikkökaistaleen harvennusta laitumen 2 pohjoispuolella.

Liehtala avajaisvuoden 1981 kesänä.

3. RAKENNUKSET JA RAKENNELMAT

Rakennusten kuntoa tarkkaillaan, ja rakennuksista huolehditaan vuosittain. Maakuntamuseo laati rakennuksista ja rakennelmista syksyn 2011 ja kevään

säilytyksen vuoksi. Rekvisiittaesineistöä uusittaessa on syytä olla ensin yhteydessä maakuntamuseoon. Esim. nykyiset (v. 2012) lattiamatot ovat esiteltävään aikakauteen nähden liian leveitä.

Kamari on ollut opas-tilanhoitajan käytössä, mistä on toisinaan tullut kävijöille epäselvyyksiä. Esimerkiksi kesällä 1990 opas-tilanhoitaja asui tilalla, mikä on todella harvinaista verrattuna maakunnan muihin paikallismuseoihin.

Kamari pidetään oppaan käytössä olevana tilana, koska työntekijöillä on säädösten (työturvallisuuslaki 738/2002, valtioneuvoston asetus työpaikkojen turvallisuus- ja terveysturvallisuudesta 577/2003) mukaan oltava mahdollisuus mennä lepohuoneeseen työpaikalla tarvittaessa.

3.2 PERUNAKUOPPA

Kunnossa olevaa kuoppaa voidaan esitellä yleisölle. Maanalaisen rakenteen vuoksi kuopan kunto tarkastetaan vuosittainen ennen museon avaamista, ja kuoppaa tuuletetaan kesäisin.

Perunakuoppa kunnostettiin vuonna 2010.

3.3 NAVETTA—SOLA—LATO JA HUUSI

Rakennusta voidaan käyttää alkuperäisen tarkoituksen mukaisesti. Tarvittaessa lampaat ovat solassa tai takana olevassa aitauksessa ja kanat navetassa. Jos ladossa säilytetään heinien lisäksi painavampaa esineistöä/materiaalia, niin tällöin lattian kantavuus tarkistetaan. Ladon päädyssä sijaitsevan käymälän siivouksesta ja hygieniasta huolehditaan säännöllisesti.

3.4 AITAT

Vaateaitta (liistekatiskan puoleinen) pidetään näyttelykäytössä. Ruoka-aitta pidetään varastokäytössä.

3.5 SAVUSAUNA

Kunnossa olevaa ja paloturvallisuusmääräykset täyttävää saunaa voidaan lämmittää. Käyttö edellyttää myös saunan ja kiukaan kunnan tarkastamista sekä siivousta ja pesua keväisin.

3.6 KOTA

Reposten aikaan kodassa lämmitettiin mm. saunan pesuvesi, pyykkivesi ja kotieläinten hauteet. Vuodesta 1980 lähtien kota on palvellut museotoimintaa. Kodassa pidetään esillä tulenkäytön määräykset eri kielillä.

3.7 VINTTIKAIVO

Kaivon veden laadusta ei ole takeita. Juomavedeksi siitä ei ole, mutta mm. saunan pesuvetenä sitä voidaan käyttää. Kaivon lähellä pidetään kyltti juomakiellosta eri kielillä, ja, kesäaukioloajan ulkopuolella vintistä poistetaan ämpäri.

Uuden juomavesikaivon rakentaminen on mahdollista (ELY-keskuksen luvalla). Se palvelisi myös retkeilijöitä ja mahdollistaisi kahvitarjoilun erilaisten tilaisuuksien yhteydessä. Vanha kivipuutekaivo vinttirakenteineen kuitenkin

säilytetään nykyisellä paikallaan ja uusi, huomaamaton rengas-
kaivo voi sijaita jossain syrjemmällä.

3.8 VERKKOKOPPELI

Rannan koppeli kertoo ajasta, kun verkot olivat vielä puuvillasta valmistettuja, jolloin ne piti kuivattaa. Uudisrakennus toimii lähinnä varastona, ja siitä on muodostunut myös uimarien pukusuoja.

3.9 PUULIITERI

Rannan telttailualueella sijaitseva puuliiteri on uudisrakennus, joka nuotiokehän kanssa palvelee lähinnä päiväristeilijöitä ja veneyöpyjiä.

3.10 LAITURI

Laiturin on huomioitava venematkailun ja retkisataman tarpeet. Esimerkiksi laiturin jatkaminen on mahdollista. Laituri on merkitty osayleiskaavaan. Rantaan on sijoitettu kuusi poijua. Laiturin läheisyydessä kalliolla on mm. vanhoja ja uusia teräksisiä tankoja ja kiinnitysrenkaita veneille.

3.11 LIISTEKATISKA

Liistekatiska on matalaan veteen rakennettu kiinteä sulkupyydyys, jossa on nielullinen pesä ja siihen johtava johdeaita. Katiska rakennetaan litteistä männynliisteistä, joiden pituuden määrää veden syvyys. Liistepuita voitiin liottaa järvessä. Liisteet sidotaan koivunvitsaksilla yhtenäiseksi seinämäksi. Aita ja pesä tuetaan veteen upotettuihin tukeviin seipäisiin.

Liistekatiskan kunto tarkistetaan vuosittain. Katiskan rakenteen on oltava sellainen, että kalat pääsevät sieltä pois.

3.12 AIDAT

Liehtalanniemessä on perinteisesti ollut kaksi pitkää aitaa, jotka estävät laiduntavien eläinten pääsyn metsälaitumelta pihapiiriin ja toisaalta karkuteille niemestä pois. Vesi on toiminut Liehtalan kolmantena aitana. Itäisempi aita kulkee alueen itä laidalla luhtaniityn laitaa. Näiden aitojen vuosittainen ylläpito ja kunnostaminen on tärkeää perinteisen maiseman ja maankäyttöperinteiden säilyttämiseksi. Lisäksi nykyinen käyttö aiheuttaa tarvetta lisäaitojen rakentamiseen (LIITE 1). Materiaalissa ja tekotavassa kiinnitetään huomiota vanhoihin menetelmiin.

Käytännössä tämä tarkoittaa oikea-aikaista ja oikeatyypisten aitapuiden hankintaa, käsittelyä, varastointia ja itse aidantekoa. Reposten aikaisia aitoja ei liene dokumentoitu, joten aitojen on noudatettava alueelle tyypillistä aitaa. Aidanteon tietotaitoa on pyrittävä siirtämään eteenpäin. Porttien saranoiden tulee jatkossa olla takotyötä – ei siis rautakaupan hyllyltä. Vanhojen osien uusiokäyttöä tulee suosia.

Normaalin ikääntymisen lisäksi jäät hajottavat rannoille ulottuvia aitoja. Heinien kompostoinnin vuoksi voi joutua tekemään uusia veräjiä.

Aidantekoa Liehtalassa WWF:n talkooleireillä 1979/1980.

Kesällä 2009 tehtyä aita.

3.13 MUUT RAKENTEET

Alueella sijaitsevat lisäksi haasiat, luontopolun opastaulut, rannan ja näköalakallion penkit ja pöydät, portaat näköalakalliolle (pihalta ja rannalta), Infotaulut (parkkipaikalla, navetan takana ja rannassa) ja avokomposti rannalla. Pidä saaristo siistinä ry:n huoltama biokäymälä ja roska-aitaus rannassa hoituvat edelleen PSS:n kautta. Lisäksi parkkipaikalla on puusee.

3.14 PURETUT JA HÄVINNEET RAKENNUKSET

Vuosisadan alussa nykyisessä liistekatiskarannassa oli pieni harvaseinäinen, kotaa muistuttava verkonkuivausvaja. Samoin Reposten aikaan nykyisellä laiturirannalla oli pieni vaja, jonka paikalle rakennettiin 1980-luvun alussa tätä muistuttava, mutta kooltaan suurempi verkkokoppeli. Latukka eli pieni rankorakenneinen vaja, rehusuoja rakennettiin 1980-luvulla navetan päädyistä järvelle päin viettävään rinteeseen. Alkuperäisesti latukasta oli ristiriitaista tietoa, joten uudisrakenne purettiin kesällä 1990.

4. MUITA MAHDOLLISUUKSIA

4.1 RETKISATAMA

Vesitse tuleville ja miksei myös tietä pitkin saapuville kävijöille on tarpeellista osoittaa telttailupaikka Liehtalassa. Telttailupaikka on osa Saimaalle rakennettua retkisatamaverkostoa. Nykyisellään Liehtalan rannassa sijaitsevat PSS:n käymälä ja jäteposte, ja laiturissa on yöpymismahdollisuus veneilijöille. Telttailua varten on raivattu vanha, vuosien saatossa koivikoitunut niitty rannassa. Kyseessä on muutamalle teltalle tarkoitettu suppea alue, eikä leiriytymistä muualla sallita. Telttailupaikan yhteyteen on sijoitettu nuotiokehä ja puuliiteri ja alue on erotettu niitystä pistoaidalla.

4.2 TYÖNÄYTÖKSET JA RETKIPAKETIT

Perinteisten työmenetelmien taitajia löytyy pitäjästä, joten erilaisia työnäytöksiä voitaisiin Liehtalanniemessä järjestää ainakin pari kertaa kesässä resurssien puitteissa. Siellä voisi järjestää myös toiminnallisia viikonloppuja, joissa olisi työnäytöksiä ja ohjelmaa lapsille. Työnäytökset kiinnostavat ihmisiä enemmän kuin vehnäskahvien tarjoaminen. Ajoittain Liehtalaan on järjestetty teemariisteilyjä Puumalan satamasta esim. Wennolla. Jatkossa mahdollisuutena voisi olla myös se, että oppaat tekevät talon töitä, joita yleisö voi seurata ja ehkä osallistua niihin. Liehtala on ollut mukana Puumalan kesän viikko-ohjelmassa (aidan tai vastan tekoa, verkon paikkausta).

4.3 KAHVIN JA VIRVOKKEIDEN MYYNTI

Oppaat voisivat keittää kahvia nuotiolla kodassa, mikä vaatii puhdasta vettä ja hygieniset olosuhteet: käsienvesipäikan, hygieniapassit ja luvat. Käytännössä tämä vaatisi pehtoorille pätevän avustajan sekä mainostamista. Pärekatto myös rajoittaa tulenpitoa päärakennuksessa kuivalla kelillä, ja uuni soveltuu huonosti kahvin keittämiseen. Sen sijaan kaasulla keittäminen onnistuu. Esimerkiksi Puumalan viikko-ohjelmassa 2011 oli mukana ”Pehtoorin pullakahvit”. Vesi tuotiin kylän kaivosta kahvin keittoa varten. ja vehnänen tilattiin kaupasta.

4.4 ELÄMYSTEN TUOTTEISTAMINEN

Tilaa voidaan harkita vuokrattavaksi pienimuotoisesti eri tilaisuuksia ja juhlia varten. Toisaalta Niinisaassa on ammattimaisesti toimivia majoitusyrityksiä ja ravintolapalveluja. Saunaa ovat vuosien saatossa lämmittäneet oppaat itselleen. Samoin sitä on lämmitetty maksua vastaa joko tilauksesta tai muutamana iltana viikossa (esim. ke-to-pe/v. 1999).

4.5 JATKUVUUDEN TURVAAMINEN

Liehtalanniemen museotila kuuluu iän puolesta maakunnan paikallismuseoiden keskikastiin – 30 vuotta tuli täyteen 23.6.2011. Näiden toimintavuosien aikana alueelle on perustettu matkailuun ja vapaa-aikaan liittyviä yrityksiä. Museotila on osa tätä matkailulista keskittymää ja yksi sen vetovoimatekijöistä.